

Една пълна монография върху чувашитѣ готви отличиятъ познавачъ на инороднитѣ племена въ волжската покраина, професоръ *И. Н. Смирновъ* въ Казань, авторътъ на нѣколко цѣлни, често тукъ цитувани труда върху мордовцитѣ, вотяцитѣ и черемиситѣ. До колкото можемъ да съдимъ обаче и отъ досегашнитѣ му изсѣждованія, ние можемъ, да заключимъ, че неговото мнѣние за етничния съставъ на чувашитѣ се сходя съ това на Сбоева. Въ „Мордва“ стр. 59. (ср. и 52.) той съглежда въ чувашитѣ потомци на буртаситѣ, които обаче сж потурчени фини (мордва), а древнитѣ българи споредъ него сж татари, а не чуваши.

Всички тия противурѣчиви показания ни принудиха да проверимъ на самото мѣсто, кой е правъ: да ли тия, които твърдятъ, че чувашитѣ сж *потурчени фини* или че тѣ сж искони *турско племе*? За тая цѣль прѣзъ ваканцитѣ на 1897 година, ние посѣтихме Казань, отгдѣто прѣдприехме една екскурсія до чувашитѣ въ съдружие съ професора Смирнова.

Непосрѣдното ни наблюдение върху физичния типъ и материалната култура на чувашитѣ закрѣпи и у насъ напълно мнѣнието, че имаме въ минимитѣ потомци на прабългаритѣ — фини, което се потвърждава отъ цѣлата тѣхна езическа митология, обичаи и нрави.¹⁾ Тѣй като сегашното нарѣчие на чувашитѣ е обаче несъмнено турско, то е очевидно, че тукъ имаме работа съ доста късно потурчени фини (вѣроятно черемиси), както прѣдполага Ильминскій възъ основа на поменатитѣ надгробни надписи, както мисли и Хоуортъ.²⁾

Личнитѣ ни наблюдения и всички показания на разгледанитѣ по-горѣ езикови категории *потвърдиха прѣди всичко напълно изказаното отъ Вамбери мнѣние за расовата принадлежностъ и езика на днешнитѣ чуваши*. (вж. по-горѣ стр. 578). Дѣйствително всичко което може да се признае Кунику, то е, че *чувашкото нарѣчие прѣдстава едно по-ново развитие на единъ турски диалектъ върху чужда, финска почва*, нѣщо което, както ще видимъ по-долу, прѣдполага и Радловъ въ по-ново врѣме. Само въ туй, *чисто езиково отношение*, може да се допусне, че чувашитѣ сж наслѣдници на древнитѣ, изчезнали турско-татарски българи, които сж се поселили въ областта на финитѣ по срѣдното течение на Волга едва ли по-рано отъ VI вѣкъ.

Слѣдъ като отстранихме възможността, да се смѣтатъ днешнитѣ фински чувашни за потомци на турскитѣ прабългари, нека отговоримъ на

¹⁾ Вѣкъ би очаквалъ, че потомцитъ на такъвъ единъ фанатиченъ мусульмански народъ, какъвто бѣха волжскитѣ българи, ще сж ревности мухамедани. Нито подобно. Чувашитѣ сж и въ религиозна отношение — фини. Обясненіята на Куника (Ал-Бекри 158) сж несполучливи. „Причини, почему исламъ какъ передъ татарскимъ вторженіемъ, такъ и послѣ него, почти совсѣмъ не распространился между Чувашами, очень ясны. Когда-то и сами бѣлые болгары не жаловали себя вовсе мусульманскимъ фанатизмомъ.“ Куникъ забравя че волжскитѣ българи се явяватъ дору въ Киевъ и въ Маджарско като мисновери на ислама. Ние имаме и християнски светци, пострадали въ Булгаръ. Ср. Житието на св. Аврамя.

²⁾ Потурчването на финскитѣ чувашни не прѣдстава нищо необикновено. Ние имаме и други потурчария фински племена, напр. казанскитѣ *каратаи* и др. (Ср. *Смирновъ*, Мордва р. 114).